

СБУ, ДБР, НАБУ, Генеральній прокуратурі України) в укріпленні власної безпеки, протидії викликам транскордонної злочинності та надання підтримки національним органам у виявленні осіб, які перебувають у міжнародному розшуку, що є вкрай необхідним в такий складний час.

Список використаних джерел

1. Frontex (Європейське агентство прикордонної та берегової охорони). Офіційний сайт. URL: <https://frontex.europa.eu>. (дата звернення: 20.02.2023).

2. European Commission, Migration and home affairs. (офіційний сайт Європейського Союзу) URL: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/schengen-borders-and-visa/border-crossing/eurosur_en (дата звернення: 15.03.2023);

3. Гнітій А.О. Міжнародно-правові засади співробітництва України із FRONTEX. Аналітично-порівняльне правознавство. № 4 (2022). С. 386-390 URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/267865/263652> (дата звернення: 16.03.2023);

4. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони 2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text. (дата звернення: 18.03.2023);

5. Про схвалення Стратегії інтегрованого управління кордонами на період до 2025 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.07.2019 № 687-р. Дата оновлення: 24.02.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-2019-%D1%80#Text> (дата звернення: 20.03.2023).

Зарубей Вікторія Володимирівна,

професор кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, професор

ОСОБЛИВОСТІ ПРИТЯГНЕННЯ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ РОСІЇ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

З початку агресії росії проти нашої держави в лютому 2014 року звернення до Європейського суду з прав людини з міждержавними заявами проти уряду російської федерації стало одним із пріоритетних напрямів захисту інтересів України.

У зв'язку з агресією росії проти України, що має своїм наслідком масові порушення прав людини в Автономній Республіці Крим та м. Севастополь, тимчасово окупованій території Донецької та

Луганської областей, а також інших територіях України, де наразі російська федерація здійснюється військова агресія, Урядом України було подано до ЄСПЛ низку позовів проти уряду російської федерації.

Зокрема, міждержавні заяви охоплюють скарги Уряду України на порушення прав людини, гарантованих статтями 2 (*Право на життя*), 3 (*Заборона катування*), 5 (*Право на свободу та особисту недоторканість*), 6 (*Право на справедливий суд*), 8 (*Право на повагу до приватного і сімейного життя*), 9 (*Свобода думки, совісті і релігії*), 10 (*Свобода вираження поглядів*), 11 (*Свобода зібрань та об'єднання*) Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, статті 14 (*Заборона дискримінації*) Конвенції у поєднанні зі статтями 3, 5, 6, 8, 9, 10, 11 Конвенції, статті 18 (*Межі застосування обмежень прав*), 38 (*Розгляд справи*) у поєднанні зі статтею 6 Конвенції та статтями 1 (*Захист права власності*), 2 (*Право на освіту*) та 3 (*Право на вільні вибори*) Першого протоколу до Конвенції, статтею 2 (*Свобода пересування*) Четвертого протоколу до Конвенції, статтею 1 (*Загальна заборона дискримінації*) Дванадцятого протоколу до Конвенції [1].

Станом на 21.02.2023 року в провадженні ЄСПЛ перебуває 4 міждержавні справи України, а саме:

1. «Україна проти Росії (щодо Криму)» за заявами №№ 20958/14 та 38334/18;

2. «Україна та Нідерланди проти Росії» за заявами №№ 8019/16, 43800/14, 28525/20 та 11055/22, яка стосується подій на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областей та порушень прав людини під час повномасштабного вторгнення росії;

3. «Україна проти Росії (VIII)» за заявою № 55855/18 щодо захоплених моряків;

4. «Україна проти Росії (IX)» за заявою № 10691/21 щодо вбивств опонентів російської федерації [2].

Останні дві з вищевказаних справ перебувають на стадії розгляду ЄСПЛ питання щодо їх прийнятності.

У зв'язку з повномасштабною війною росії проти України, внаслідок чого російськими збройними силами здійснюються напади на цивільне населення, 01.03.2022 ЄСПЛ розглянув клопотання Уряду України у порядку Правила 39 Регламенту ЄСПЛ та надав російській федерації тимчасові вказівки утриматись від військових атак на цивільне населення й цивільні об'єкти, включаючи житлові приміщення, карети швидкої допомоги та інші об'єкти такі як школи і лікарні, а також гарантувати безпеку медичних установ, персоналу та карет швидкої допомоги на території, яка перебуває під ударом або яка захоплена російськими військовими.

23.06.2022 року Урядом України подано до ЄСПЛ міждержавну заяву проти росії. Уряд України стверджує, що росія вчинила велику кількість найважчих порушень Конвенції.

22.08.2022 року Урядом України подано низку нових термінових вимог у порядку Правила 39 Регламенту ЄСПЛ щодо забезпечення права на життя та заборону катування, гарантованих статтями 2 та 3 Конвенції, стосовно українських захисників «Азовсталі», які, самовіддано тримаючи оборону, потрапили до полону російських окупантів.

23.08.2022 року ЄСПЛ, розглянувши у терміновому порядку зазначене клопотання Уряду України зазначив, що у справі «Олійниченко проти Росії та України» ним надано російській федерації термінові вказівки щодо негайного забезпечення закріплених Конвенцією прав, включаючи право на медичну допомогу, що охоплює будь-які запити від імені українських військовополонених, у яких надано достатньо доказів щодо серйозного і неминучого ризику завдання непоправної шкоди їхній фізичній цілісності (стаття 3 Конвенції) та/або праву на життя (стаття 2 Конвенції). ЄСПЛ наголосив, що надані росії вказівки щодо українських військовополонених продовжують діяти, та вказав, що вони також застосовуються і у міждержавній справі «Україна проти Росії (X)» за заявою № 11055/22 щодо порушення прав людини під час повномасштабного вторгнення росії. Крім того ЄСПЛ терміново поінформував Комітет міністрів Ради Європи про вказане рішення [3].

Кілька разів Урядом України було подано доповнення до міждержавної заяви «Україна проти Росії (X)» про порушення росією прав людини в ході повномасштабного вторгнення.

Серед іншого, ЄСПЛ встановив, що території на сході України, захоплені російськими окупаційними силами з 11.05.2014 та щонайменше до 26.01.2022, були під юрисдикцією російської федерації. ЄСПЛ послався на присутність на сході України російських військових з квітня 2014 року та широкомасштабне розгортання російських військ найпізніше із серпня 2014. Він також встановив, що держава-відповідач мала значний вплив на воєнну стратегію її маріонеткових адміністрацій; що вона надавала зброю та інше військове обладнання цим окупаційним адміністраціям у значних масштабах з початку їх створення (так звані Л/ДНР) та в подальші місяці й роки; що вона проводила артилерійські обстріли на запит цих окупаційних адміністрацій; та що вона надавала політичну й економічну підтримку зазначеним окупаційним утворенням.

Так, рішенням суду у Страсбурзі від 25 січня 2023 року підтверджено, що де-факто від 11-го травня 2014-го саме «Росія, а не сепаратисти, здійснювала ефективний контроль над Донбасом». Європейський суд з прав людини у Страсбурзі (ЄСПЛ) визнав частково прийнятною до розгляду справу щодо відповідальності Росії за систематичні порушення прав людини на Донбасі, і зокрема за збиття літака МН17, що призвело до загибелі 298-ми людей липні 2014

року. Суд вирішив, що має юрисдикцію щодо розгляду скарг проти Росії з порушення прав людини на територіях сходу України, бо вони вже перебували під фактичним контролем РФ. Справу, яку ще називають «великим процесом щодо Донбасу» ЄСПЛ розпочав на міждержавну скаргу України й Нідерландів. Розгляд справи по суті – попередю, однак визнання Євросудом своєї юрисдикції щодо розгляду цієї справи проти Росії українська сторона вважає своєю проміжною перемогою [3].

Що стосується скарг Уряду Королівства Нідерландів, ЄСПЛ встановив, що збиття літака рейсу МН17 відбулося повністю в межах території, що була захоплена російськими окупаційними адміністраціями. Він також встановив, що кропітке кримінальне розслідування інциденту, що мало місце в рамках міжнародної спільної слідчої групи (“JIT”), значною мірою прояснило обставини збиття літака рейсу МН17. Не було свідчень зіткнень за встановлення контролю на територіях, які мали відношення до місця запуску ракети чи місця падіння літака, що давало б підстави стверджувати, що подальший контекст хаосу виключав можливість встановлення юрисдикції. Тому скарги підпадають під територіальну юрисдикцію росії.

Список використаних джерел

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини), https://zakon.rada.gov.ua/go/995_004
2. Рішення щодо України, винесені Європейським судом з прав людини, <https://minjust.gov.ua/>
3. Сайт ЄСПЛ <https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=applicants/ukr&c>

Гльницький Михайло Миколайович,
здобувач наукового ступеня доктора
філософії кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ

СУТНІСТЬ І ЗНАЧЕННЯ ШВИДКОГО ДОСУДОВОГО РОЗЛІДУВАННЯ ДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ ЗАВДАНЬ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Найважливішою ознакою, що характеризує розслідування кримінальних правопорушень, є його пізнавально-пошукова спрямованість, адже дослідження обставин події здійснюється за допомогою виявлення інформації, від першоджерел – до інформації з «третьої руки». Одним із понять, що використовуються для позначення цього процесу, є поняття «розслідування кримінальних правопорушень». У традиційному розумінні «розслідування»